

הכנסת העשרים וחמש

יוזמים: חברי הכנסת

אפרת רייטן מרום
אלון שוסטר
מיכאל מרדכי ביטון
ולדימיר בליאק
מיקי לוי
מתן כהנא
יואב סגלוביץ'
דבי ביטון
יסמין פרידמן
מטי צרפתי הרבני
נעמה לזימי
סימון דוידסון
נאור שירי
יוראי להב הרצנו
טטיאנה מזרסקי
גלעד קריב
רם בן ברק
רון כץ
ירון לוי
מאיר כהן

פ/25/4534

הצעת חוק פרס ישראל, התשפ"ד-2024

פרס ישראל 1. פרס ישראל (בחוק זה – הפרס) יוענק מדי שנה במוצאי יום העצמאות על ידי נשיא המדינה (בחוק זה – הנשיא), במגוון תחומים, לאות הצטיינות מיוחדת, מצוינות ופריצת דרך שתרמה תרומה מיוחדת לחברה בישראל.

2. הוועדה המייעצת (א) הנשיא, ימנה ועדה מייעצת (בחוק זה – הוועדה המייעצת) שתפקידה ליעץ לנשיא בעניין הענקת הפרס.

(ב) הוועדה המייעצת תהיה בת חמישה חברים והם:

(1) שופט בית המשפט העליון בדימוס, שיכהן כיושב ראש הוועדה המייעצת;

(2) נשיא האקדמיה הלאומית הישראלית למדעים כמשמעותה בחוק האקדמיה הלאומית הישראלית למדעים, התשכ"א-1961¹, או חבר אחר באקדמיה הלאומית הישראלית למדעים שהסמיכו לכך;

(3) המדען הראשי במשרד המדע, החדשנות והטכנולוגיה;

(4) ראש מינהל תרבות במשרד התרבות והספורט;

(5) חבר המועצה להשכלה גבוהה כמשמעותה בחוק המועצה להשכלה גבוהה, תשי"ח-1958².

(ג) חברי הוועדה המייעצת ימונו לתקופה של שלוש שנים וניתן לחזור ולמנותם, ובלבד שלא יכהנו שלוש תקופות רצופות.

3. התחומים שבהם יינתן הפרס (א) הפרס יינתן בתחומים הבאים –

(1) מדעי היהדות, הרוח והחברה;

(2) מדעי החיים ומדעים מדויקים;

(3) תרבות, אמנות, תקשורת וספורט;

(4) מפעל חיים – תרומה מיוחדת לחברה ולמדינה.

(ב) הנשיא, לאחר קיום התייעצות עם הוועדה המייעצת, יקבע הוראות בדבר סדר התחומים ותחומי המשנה, המנויים בתוספת לחוק, שבהם יוענק הפרס בכל שנה.

¹ ס"ח התשכ"א, עמ' 193.

² ס"ח התשי"ח, עמ' 191.

(ג) הנשיא רשאי, לאחר קיום התייעצות עם הוועדה המייעצת, בשנה מסוימת ומסיבות מיוחדות שיירשמו, להחליט על הענקת הפרס בתחום או בתחומים נוספים.

4. הגשת מועמדות

(א) לאחר יום העצמאות בכל שנה, יפרסם הנשיא ברשומות ובאמצעי התקשורת הודעה בדבר הענקת פרס ישראל בשנה שלאחר מכן; בהודעה יפורטו התחומים שבהם יוענק הפרס וסכום הפרס באותה שנה, אופן הגשת המועמדות, המועד להגשת המועמדות והמסמכים הנדרשים לשם כך.

(ב) כל תושב מדינת ישראל רשאי להגיש מועמדות לקבלת הפרס, בכפוף לאמור בסעיף קטן (ג), או להציע שם של מועמד אחר לקבלת הפרס; ההצעה תוגש בכתב לעובד בית הנשיא שמינה הנשיא כממונה על פרס ישראל (בחוק זה – הממונה).

(ג) המועמדים יהיו אזרחים ישראלים וכן תושבי ישראל במשך שלוש השנים שקדמו להצעת המועמדות – יחידים או קבוצות; הנשיא רשאי, מטעמים מיוחדים שיירשמו, לאחר קיום התייעצות עם הוועדה המייעצת, להעניק את הפרס לתושב ישראל שאיננו אזרחי ישראל.

5. ועדות שופטים ציבוריות

(א) המומלצים לפרס מבין המועמדים ייבחרו על ידי ועדות שופטים ציבוריות (בחוק זה – ועדות השופטים), שימונו על ידי הנשיא, לאחר קיום התייעצות עם הוועדה המייעצת, לעניין כל אחד מהתחומים שבהם יוענק הפרס באותה שנה.

(ב) כל ועדת שופטים תמנה ארבעה חברים שהם מומחים לתחום שבו יוענק הפרס באותה שנה, ולעניין ועדת שופטים לבחירת מועמד לפרס על מפעל חיים – חמישה חברים.

(ג) הממונה, נציג מטעם הנשיא וחברי הוועדה המייעצת רשאים להשתתף בישיבות ועדות השופטים, אולם לא תהיה להם זכות הצבעה.

(ד) ישיבות ועדות השופטים יתקיימו בין חודש תשרי לחודש אדר של אותה שנה.

(ה) ישיבות ועדות השופטים יתועדו בפרוטוקולים שינוהל על ידי רשם שימנה הממונה וישמרו לתקופה של שבע שנים ממועד הישיבה.

6. המלצות ועדות השופטים (א) המומלצים לפרס ייבחרו מתוך רשימת המועמדים, אשר תועבר לוועדות השופטים ללא שמות המציעים.
- (ב) בכל תחום תמליץ ועדת השופטים על זוכה אחד; במקרים מיוחדים תוכל ועדת השופטים, באישור הנשיא, להמליץ על יותר ממועמד אחד; במקרה כאמור יקבל כל אחד מהזוכים את מלוא הפרס הכספי.
- (ג) ועדת השופטים תתחשב, במסגרת שיקוליה, גם במתן ביטוי הולם, בנסיבות העניין, לייצוגם של בני שני המינים ושל מגוון מגזרי האוכלוסייה.
- (ד) רק המלצה שנתקבלה פה אחד בוועדות השופטים תובא בחשבון לצורך הענקת הפרס; היו חילוקי דעות בין השופטים ביחס למועמד שיש להמליץ עליו לצורך קבלת הפרס, רשאי הנשיא למנות ועדת שופטים חדשה לאותו תחום, לאחר קיום התייעצות עם הוועדה המייעצת.
- (ה) ועדת שופטים רשאית להחליט שאין מועמד ראוי לפרס באותה שנה; החלטה כאמור תתקבל פה אחד והממונה יפרסמה ברשומות בצירוף שמות השופטים.
7. אישור המלצות ועדות השופטים (א) עם קבלת ההחלטות בוועדות השופטים, יבאו המלצותיהן לאישור הנשיא.
- (ב) הנשיא יקיים התייעצות עם הוועדה המייעצת, והוא רשאי להחזיר המלצה לדיון חוזר בוועדת השופטים; ההחלטה השנייה של ועדת השופטים תהיה סופית.
- (ג) לאחר אישור ההמלצות של ועדות השופטים, יודיע הנשיא לזוכים על ההחלטה; לאחר מתן ההודעה לזוכים יפורסמו ההחלטות ברשומות.
8. סודיות עד לפרסום הרשמי של שמות הזוכים ישמור כל אדם שהמידע הגיע אליו במסגרת הליך בחירת הזוכים את שמותיהם בסוד.
9. סירוב לקבל את הפרס (א) מי שנבחר כזוכה בפרס רשאי לסרב לקבלו; במקרה כאמור, לא ייחשב המועמד לזוכה בפרס, ולא ייבחר מועמד אחר תחתיו.
- (ב) הנשיא יפרסם ברשומות ובאמצעי התקשורת הודעה בדבר סירובו של זוכה כאמור בסעיף קטן (א), בלא ציון שם הזוכה שסירב לקבל את הפרס.

הענקת הפרס 10. (א) הפרס יוענק על ידי הנשיא בטקס ממלכתי, מדי שנה ביום העצמאות; לטקס יוזמנו ראש הממשלה, יושב ראש הכנסת, נשיא בית המשפט העליון, שר החינוך וראש עיריית ירושלים.

(ב) נעדר אחד הזוכים בפרס מהטקס מסיבה שאין לו עליה שליטה, יוענק הפרס באותה שנה, בהסכמה מראש של הנשיא, לנציגו, או שיוענק לזוכה בטקס הענקת פרס ישראל בשנה שלאחריה.

(ג) במקרים יוצאים מן הכלל ניתן להעניק את הפרס גם לאדם שהלך לעולמו, בנסיבות המפורטות להלן –

(1) כאשר המועמד נפטר תוך כדי הגשת מועמדותו או לאחריה, בטרם בחירתו; במקרה זה תימסר תעודת הפרס לקרוב משפחתו בלא הפרס הכספי.

(2) כאשר המועמד נפטר לאחר שוועדת השופטים בחרה בו; במקרה זה תימסר תעודת הפרס לקרוב משפחתו עם הפרס הכספי.

(ד) פרס ישראל יוענק ליחיד או לקבוצה, פעם אחת בלבד.

שינוי התוספת 11. שר החינוך, באישור ועדת החינוך, התרבות והספורט של הכנסת, רשאי, בצו, לשנות את התוספת.

ביצוע 12. שר החינוך ממונה על ביצועו של חוק זה, והוא רשאי באישור ועדת החינוך, התרבות והספורט של הכנסת להתקין תקנות בכל הנוגע לביצועו.

תוספת

(סעיף 3(ב))

תחומי המשנה בהם מוענק פרס ישראל

תחום ראשי	תחומי המשנה
1. מדעי היהדות, מדעי הרוח ומדעי החברה	1. מחשבת ישראל
	2. חינוך
	3. משפטים
	4. פסיכולוגיה

גאוגרפיה וידע ארץ ישראל	.5
כלכלה	.6
תלמוד	.7
היסטוריה	.8
סוציולוגיה	.9
מדע המדינה	.10
מקרא	.11
ספרות	.12
עבודה סוציאלית	.13
פילוסופיה	.14
מדעי המנהל	.15
בלשנות	.16
ארכאולוגיה	.17
קרימינולוגיה	.18
תולדות האמנות	.19
מזרחנות	.20
תקשורת ותקשורת חזותית	.21

מדעי החיים ומדעים מדויקים	.2	רפואה	.1
		ביולוגיה	.2
		ביוכימיה	.3
		הנדסה	.4
		מדעי המחשב	.5
		מדעי כדור הארץ	.6
		חקלאות	.7
		כימיה	.8
		סטטיסטיקה	.9
		פיזיקה	.10
		מתמטיקה	.11
		יזמות וחדשנות טכנולוגית	.12

תרבות, אמנות, תקשורת	.3	מוזיקה	.1
----------------------	----	--------	----

2.	ספורט ותרבות הגוף		
3.	אדריכלות ועיצוב		
4.	תקשורת		
5.	ספרות תורנית – יוצרים		
6.	ספרות ושירה – יוצרים,		
	תרגום לעברית של שירה וספרות		
7.	פיסול		
8.	קולנוע		
9.	זמר עברי		
10.	ציור		
11.	צילום		
12.	מחול		
13.	תיאטרון		
<hr/>			
4.	טכנולוגיה ומחשבים	1.	תעשייה
		2.	טכנולוגיה וחדשנות יישומית

דברי הסבר

מאז שנת 1953, מוענק פרס ישראל ביום העצמאות מדי שנה. מטרת הפרס להאדיר את הישגי הרוח והמדע בישראל, שהינם אבני היסוד בבניינה של מדינת ישראל כמדינה עצמאית ויוצרת. במהלך השנים קיבל הפרס מעמד ממלכתי המבטא את הערכתה והוקרתה של המדינה לאזרחים ולמוסדות ישראלים, אשר בפעילותם בתחומים שונים תרמו תרומה חשובה לחברה ולמדינה.

הפרסים מוענקים מדי שנה במספר תחומים עיקריים: מדעי היהדות, הרוח והחברה, מדעי החיים ומדעים מדויקים, תרבות, אמנות, תקשורת וספורט ומפעל חיים – תרומה מיוחדת לחברה ולמדינה. הפרס מוענק לאות הצטיינות מיוחדת, מצוינות ופריצת דרך שתרמה תרומה מיוחדת לחברה בישראל. כל תושב ישראל רשאי להציע את מועמדותו לקבלת הפרס או להציע שם של מועמד אחר.

על פי המסורת, הפרס מוענק ביום העצמאות במעמד נשיא המדינה, ראש הממשלה, נשיא בית המשפט העליון, יושב-ראש הכנסת, שר החינוך, ראש עיריית ירושלים והממונה על פרסי ישראל.

ההחלטה על הענקת פרס ישראל, התקבלה בשנת 1953 על-ידי שר החינוך דאז, בן-ציון דינור. כך בדבריו – "מתן פרסי ישראל ביום העצמאות בא להדגיש את הקשר הפנימי האורגני בין עצמאות מדינית

ובין עצמאות רוחנית". מאז הקמתו, מעניק את הפרס שר החינוך, והוא ומשרדו אחראים להליכים שבסופם מוענק הפרס. בין השאר, אחראי השר על סדר תחומי המשנה בהם מוענק הפרס, הקמת ועדות השופטים לבחירת הזוכים וכן על קבלת ההמלצות, בהתאם ל"תקנון פרס ישראל".

בימים בהם גובש הפרס, משרד החינוך היה אחראי על תחומי התרבות והמדע, ובשל כך, הגיוני היה שסמכות זו תוקנה לשר החינוך. עם זאת, ברבות השנים מצב העניינים השתנה, וכיום מפוזרים התחומים בהם ניתן הפרס בין מספר משרדים שונים. כך גם, במהלך השנים התגבש הצורך להנכיח את ממלכתיות הפרס ולנתקו משיקולים פוליטיים זרים. כך עולה מדו"ח מבקר המדינה השנתי 60ב לשנת התש"ע-2010, בו הוצע להעביר את האחריות לגורם ממלכתי אשר ישמור על הצביון הממלכתי-יוקרתי של הפרס, ואף יעצימו. לאור אלו, עולה הצורך להעביר את האחריות על הענקת הפרס לגורם ממלכתי. בהצעה זו, מוצע להעביר את סמכות הענקת הפרס לנשיא המדינה, לו מעמד ממלכתי מיוחד ורם מעלה.

מטרת הצעת החוק לעגן בחקיקה ולהתאים את ההסדרים הנוגעים לפרסי ישראל שהוסדרו עד כה במסגרת התקנון הפנימי של פרסי ישראל, בכדי להעניק את המסגרת הממלכתית הראויה לפרס ולמקבילו, ולהבטיח כי מתכונת זו תישמר גם בעתיד.

מוצע להקים ועדת פרס ציבורית מייעצת, אשר תמנה 5 חברים – שופט בית המשפט העליון בדימוס אשר יכהן כיושב-ראש הוועדה, נשיא האקדמיה הלאומית למדעים או מי מטעמו, המדען הראשי במשרד המדע והטכנולוגיה, ראש מינהל תרבות במשרד התרבות והספורט וחבר המועצה להשכלה גבוהה. הוועדה המייעצת תלווה את הליכי הענקת הפרס, והנשיא יהיה חייב בקיום התייעצות עם הוועדה בהחלטותיו.

עוד מוצע לקבוע בחוק את ההסדרים המרכזיים לעניין פרס ישראל, ובהם: התחומים הראשיים בהם יינתן הפרס, לרבות סמכות הנשיא לקבוע הוראות בדבר סדר התחומים ותחומי המשנה המנויים בתוספת להצעת החוק; פעילותן של ועדות השופטים הציבוריות הממליצות לנשיא על הזוכים; התנאים להגשת מועמדות ואופן הענקת הפרס.

הוגשה ליו"ר הכנסת והסגנים

והונחה על שולחן הכנסת ביום

כ"ד באדר ב' התשפ"ד (03.04.2024)